Työterveyslaitos

Maatalousalan työterveyshuollon toimintamalli

1. Sopimusvaihe

Suositus	Tavoitteet	Hyvät käytännöt
• Työterveyshuollon ammattihenkilö osallistuu maatalousyrittäjän työterveyshuoltosopimuksen tekemiseen soveltuvin osin. • Työterveyshuolto hyödyntää puitesopimuspohjaa, jos palveluntarjoajalla ja tuottajajärjestöllä on puitesopimus. • Työterveyshuolto tekee yrittäjäsopimuksen yhdessä maatalousyrittäjän kanssa (MYEL). Tämän lisäksi tehdään työnantajasopimus, jos tilalle on palkattu vakituista tai kausityövoimaa.	• Lisätä neuvonnan ja ohjauksen keinoin maatalousyrittäjän ymmärrystä työterveyshuollon palveluista, sisällöistä ja tavoitteista sekä niiden hyödyistä. • Aktivoida ja sitouttaa maatalousyrittäjää työterveysyhteistyöhön. • Varmistaa, että maatalousyrittäjä on tarjousta pyydettäessä huomioinut mahdollisuuden puitesopimukseen ja että työterveyshuolto sitä aktiivisesti yrittäjälle tarjoaa.	• Sopimuksen tullessa voimaan työterveyshuollon ammattihenkilö, eli yleensä työterveyshoitaja, on yhteydessä yrittäjään. • Työterveyshuolto varmistaa, että sopimus on selkeä ja ymmärrettävä, ja vastaa tunnistettuja tarpeita. • Maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa toteuttavat ammattilaiset, joilla on maatalousalan työterveyshuoltokoulutus tai muu riittävä perehtyneisyys maatalousalan työterveyshuollon erityispiirteisiin. • Työterveyshuolto antaa palvelunkäytön yhteydessä tietoa Kelan korvauksista. Tämä tukee maatalousyrittäjän ymmärrystä palvelun kustannuksista. Työterveyshuolto kertoo yrittäjälle, että MYEL- vakuutetun yrittäjän valtion osuuden korvauksista saa vain yrittäjän hakumenettelyä käyttävä MYEL-vakuutettu yrittäjä. Valtion osuus koskee lisäkorvausta tilakäynnistä, toimintasuunnitelman laatimisesta, tarkistamisesta tai työolohaastattelusta. • Työterveyshuolto muistuttaa, että palveluista aiheutuneet kustannukset ovat verovähennyskelpoisia Kelan korvauksen ylittävältä osuudelta ja Mela antaa alennuksen työajan MATA-maksusta tietyin edellytyksin.

2. Työn vaarojen selvittäminen ja arviointi maatilalla

Suositus	Tavoitteet	Hyvät käytännöt
• Maatalousyrittäjä tekee työn ja työympäristön vaarojen selvittämisen ja arvioinnin (= työn riskien arviointi) ja toimittaa sen työterveyshuoltoon ennen tilakäyntiä. • Työterveyshuollon ammattilainen neuvoo ja ohjaa tarpeen mukaan yrittäjää tekemään työn riskien arvioinnin ennen tilakäyntiä.	• Neuvoa ja ohjata maatalousyrittäjää työn riskien arvioinnin tekemisessä ja sen merkityksen ymmärtämisessä. • Auttaa maatalousyrittäjää työn riskien arvioinnin avulla havaitsemaan ja kirjaamaan ylös työn vaara- ja haittatekijät sekä kuinka usein ja paljon haitta- ja vaaratekijöitä esiintyy.	• Työterveyshuolto edellyttää, että maatalousyrittäjä on tehnyt työn riskien arvioinnin ennen tilakäyntiä, ja tukee maatalousyrittäjää sen tekemisessä. Vastuu työn riskien arvioinnista on kuitenkin maatalousyrittäjällä. • Työterveyshuolto keskustelee maatalousyrittäjän kanssa siitä, miksi työn haitta- ja vaaratekijöitä on tärkeä arvioida. • Työterveyshuolto auttaa maatalousyrittäjää tunnistamaan ennen tilakäyntiä tehdyn työn riskien arvioinnin hyödyt. Tämä mahdollistaa sen, että työterveyshuolto voi keskittyä terveydellisen merkityksen arviointiin, mikä säästää aikaa ja kustannuksia. Samalla maatalousyrittäjän ymmärrys omasta työstä ja työympäristöstä vahvistuu. • Työterveyshuolto ohjaa maatalousyrittäjää käyttämään valmiita työn riskien arviointiin suunnattuja työkaluja. Näitä ovat esimerkiksi Työterveyslaitoksen tietokorttisarja maatilan riskien arvioinnin tueksi tai Melan riskisovellus. • Työterveyshuolloissa huolehditaan siitä, että ammattihenkilöillä ja asiantuntijoilla on riittävä osaaminen tunnistaa maataloustyön haitta- ja vaaratekijöitä, arvioida riskin suuruutta ja ohjata maatalousyrittäjää työn riskien arvioinnin tekemisessä.

3. Tilakäynti 1/2

Suositus	Tavoitteet
• Tilakäynti suunnitellaan ja toteutetaan huolellisesti. Tarvittaessa tilakäynti pilkotaan osiin ja tehdään suunnattuja käyntejä. • Tilakäynnillä hyödynnetään esiselvitystä, joka sisältää ainakin maatalousyrittäjän tekemän työn riskien arvioinnin, maatilan kemikaaliluettelon ja esitietokyselyn. • Hyödynnetään tarvittaessa tilakäynnin toteuttamisessa maatalouden asiantuntijapalveluja.	• Täydentää työn riskien arviointia. Työterveyshuollon ammattilaiset arvioivat työn altisteiden ja kuormitustekijöiden terveydellistä merkitystä sekä merkitystä työkyvylle. • Hyödyntää moniammatillisuutta ja tarkoituksenmukaisia työskentelytapoja tilan tarpeiden mukaisesti. • Hyödyntää tarvittaessa maatalouden asiantuntijapalveluja tilakäynnin toteuttamisessa. • Hallita tilakäynnin kustannuksia huolellisesti tehdyllä esiselvityksellä. • Kasvattaa maatalousyrittäjän ymmärrystä työterveyshuollon toiminnasta ja lisätä yrittäjän omaa osallistumista tiedonkeruuseen. • Suunnitella, aikatauluttaa ja kohdentaa tilakäynnit yrittäjäkohtaisiin tarpeisiin ja olennaisiin asioihin.

3. Tilakäynti 2/2

Hyvät käytännöt

- Esiselvitys toteutetaan yhteistyössä maatalousyrittäjän kanssa niin, että hän osallistuu tilakäynnillä tarvittavien esitietojen keräämiseen. Esiselvityksessä ja tilakäynnillä hyödynnetään aiempaa tilakäyntiraporttia ja muuta kertynyttä tietoa.
- Perusselvityksenä tehtävä tilakäynti pilkotaan tarvittaessa pienempiin osiin, jotta kaikki tilan toiminnot tulee huomioitua ja käynti kohdentuu yrittäjä- ja tilakohtaisiin tarpeisiin.
    - Ensimmäisellä perusselvityskäynnillä muodostetaan kokonaiskuva tilasta ja kartoitetaan merkittävimmät terveyteen ja työkykyyn vaikuttavat asiat.
    - Seuraavat käynnit sovitaan niin, että ne ottavat huomioon tilan keskeiset toiminnot ja työkokonaisuudet. Tämä auttaa työterveyshuoltoa perehtymään syvällisemmin työn altisteisiin ja kuormitustekijöihin, mikä parantaa työterveystoiminnan laatua ja vaikuttavuutta.
    - Suunnattuja tilakäyntejä tehdään esimerkiksi kemikaalien, ergonomian tai psykososiaalisten kuormitustekijöiden osalta silloin, kun perusselvityksessä ei saada riittävästi tietoa näistä asioista ja jotta niiden terveydellistä merkitystä voidaan luotettavasti arvioida.
- Tilakäynnillä kartoitetaan yrittäjän ja työntekijöiden työnkuvat mahdollisimman kattavasti. Huomioon otetaan myös muut kuin varsinaiset ydintehtävät.
- Tilakäynnit toteutetaan ajankohtana, jolloin työn tekemistä voidaan seurata käytännössä, esimerkiksi vuodenaikojen, vuorokaudenajan ja tilan tuotantosuunnan mukaan. Terveydellisen merkityksen arviointiin saadaan paremmat lähtökohdat, kun työntekoa voi havainnoida aidossa ympäristössä.
- Työterveyshuollosta tilakäynnille osallistuvat henkilöt valitaan yhdessä yrittäjän kanssa tilan ja käynnin tarpeen mukaan.
- Tilakäynneillä voidaan hyödyntää myös nykyaikaisia työterveyshuollon työskentelyvälineitä, kuten etätoteutusta tai videointia. Tilakäyntiä ei kuitenkaan voi kokonaan tehdä etänä tai videovälitteisesti.
- Tilakäynneillä hyödynnetään tarvittaessa maatalouden asiantuntijaa (agrologi tai agronomi) maatilan työmenetelmien ja -välineiden asiantuntijana. Maatalousyrittäjä maksaa maatalouden asiantuntijan käytöstä tilakäynnillä vain asiantuntijan palkkion alv-osuuden.
- Työterveyshuolto huolehtii, että tilakäynnillä tunnistettujen altisteiden ja kuormitustekijöiden terveydellinen merkitys arvioidaan ja kirjataan tilakäyntiraporttiin.
- Vastuu terveydellisen merkityksen ja työkykyvaikutusten arvioinnista kuuluu ensisijaisesti työterveyslääkärille. Työterveyslääkäri osallistuu ainakin altisteisten maatilojen tilakäyntien suunnitteluun ja terveydellisen merkityksen arviointiin.
- Työterveyshuolto hyödyntää tilakäyntiä mahdollisuutena seurata ja tukea maatalousyrittäjän työkykyä.
- Tilakäynnistä annetaan maatalousyrittäjälle aina suullinen yhteenveto ja kirjallinen raportti, joka sisältää konkreettisia ja realistisia toimenpide-ehdotuksia.

4. Toimintasuunnitelma

Suositus	Tavoitteet	Hyvät käytännöt
• Toimintasuunnitelma perustuu työn riskien arviointiin sekä tilakäynnillä tunnistettuihin tilan työterveys- ja työturvallisuustarpeisiin. • Suunnitelma laaditaan maatalousyrittäjän ja työterveyshuollon yhteistyössä. • Toimintasuunnitelmaan liitetään kustannusarvio ennaltaehkäisevistä ja vapaaehtoisista työterveyshuollon palveluista.	• Määrittää terveydellisen ja työkykymerkityksen arvioinnin perusteella todetut tarpeet työterveystoiminnalle. Asettaa tila- ja yrittäjäkohtaisista tarpeista johdetut konkreettiset, mitattavat tavoitteet. • Varmistaa yrittäjän osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja sitouttaa hänet työterveysyhteistyöhön. • Selkeyttää vastuut maatalousyrittäjän ja työterveyshuollon työterveysyhteistyössä. • Lisätä maatalousyrittäjän ymmärrystä työterveyshuollon kustannuksista.	• Molemmat yhteistyön osapuolet valmistautuvat huolellisesti toimintasuunnitelman laatimiseen perehtymällä työn riskien arviointiin, tilakäyntiin ja muista lähteistä kertyneeseen tietoon. • Yhteisessä keskustelussa tunnistetaan ja kirjataan maatalousyrittäjän työterveyteen ja työturvallisuuteen liittyvät tarpeet. Lisäksi asetetaan tavoitteet työterveystoiminnalle ja -yhteistyölle. Rohkaistaan maatalousyrittäjää asettamaan konkreettisia tavoitteita, joilla hän voi parantaa omaa työhyvinvointia ja työkykyä. • Sovitaan toimenpiteistä, seurannasta ja arvioinnista. • Työterveyshuolto käyttää ymmärrettävää kieltä ja konkreettisia esimerkkejä. • Työterveyshuolto kirjaa työhyvinvointi- ja kuntoutustoimet toimintasuunnitelmaan, jotta yrittäjällä on mahdollisuus saada kuntoutuksensa ajalle lomituksen sijaisapua. • Työterveyshuolto kirjaa tilakäyntiraporttiin ja toimintasuunnitelmaan tilan ensiapuvalmiuden. Näin maatalousyrittäjä voi hakea korvauksia ensiapuvälineistä ja ensiapukoulutuksen kustannuksista. • Työterveyshuolto kirjaa tilakäyntien aikataulun toimintasuunnitelmaan.

5. Terveystarkastukset

Suositus	Tavoitteet	Hyvät käytännöt

• Terveystarkastukset suunnitellaan ja toteutetaan tilakäynnillä todettujen tarpeiden mukaan yhdessä sopien.
  • Erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä tarkastukset toteutetaan tilan työntekijöille altistekohtaisten ohjeiden mukaisesti. (Viite: Altistelähtöinen työterveysseuranta)
  • Terveyden ja työkyvyn edistämiseksi tehtävät vapaaehtoiset tarkastukset tilan työntekijöille tehdään yhdessä tunnistetun tarpeen mukaan.
• Maatalousyrittäjälle suositellaan terveystarkastusta toiminnan aloittamisen yhteydessä. Maataloustöissä on usein erityinen sairastumisen vaara, minkä vuoksi on hyvä toteuttaa terveystarkastuksia säännöllisesti, vaikka ne eivät ole yrittäjälle pakollisia.
	• Perustella terveystarkastusten tarve ja tavoitteet maatalousyrittäjälle. Informoida häntä siitä, mitkä tarkastukset ovat pakollisia tai vapaaehtoisia, kun tilalla on työsuhteessa olevia työntekijöitä.
	• Ottaa terveystarkastusten suunnittelussa huomioon maatilan tuotantosuunta, yrittäjän ja työntekijöiden koko työnkuva sekä mahdollinen monialtistuminen työssä.
		• Työterveyshuolto tuntee terveystarkastusten perusteet ja niiden lakisääteisyyden, ja kertoo niistä maatalousyrittäjälle ja maatilan työntekijöille.
		  • Työterveyshuolto ohjeistaa maatalousyrittäjää ilmoittamaan uusista ja päättyneistä työsuhteista työterveyshuoltoon.
		  • Työterveyshuolto kannustaa maatalousyrittäjää säännöllisiin terveystarkastuksiin, joilla hän huolehtii omasta työkyvystään ja työhyvinvoinnistaan.

6. Säännöllinen yhteydenpito

Suositus	Tavoitteet	Hyvät käytännöt
• Yhteydenpidon tärkeys perustellaan ja molemminpuolinen yhteydenpito toteutetaan säännöllisesti yhdessä sovitulla tavalla. • Työterveystoiminnan seurantaa ja arviointia toteutetaan maatalousyrittäjän kanssa toimintasuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden mukaan.	• Aktivoida maatalousyrittäjää yhteistyöhön. Vahvistaa kumppanuutta ja luottamusta yrittäjän ja työterveyshuollon välillä. • Ylläpitää säännöllistä, sovittua yhteydenpitoa ja varmistaa, että molemmat osapuolet tiedottavat aktiivisesti yhteistyöhön vaikuttavista muutoksista. • Seurata ja arvioida toimintaa säännöllisesti ja kehittää sitä maatalousyrittäjän tarpeiden mukaisesti.	• Työterveyshuolto kirjaa sovitut yhteydenpitotavat ja -tiheyden toimintasuunnitelmaan. • Työterveyshuolto ottaa maatalousyrittäjään yhteyttä vähintään kerran vuodessa. • Työterveyshuolto aktivoi maatalousyrittäjää yhteydenpitoon ja perustelee maatalousyrittäjälle säännöllisen yhteydenpidon tavoitteet ja hyödyt. • Työterveyshuolto tarkistaa aina ennen laskutettavaa toimintaa, että maatalousyrittäjän MYEL-vakuutus on voimassa. • Maatalousyrittäjä ja työterveyshuolto seuraavat ja arvioivat yhteistyötä säännöllisesti.